

МАМЕДОВ Г. А.,

кандидат юридичних наук,
начальник відділення з'ясування
обставин, причин та умов вчинення
правопорушень
(Сили безпілотних систем
Збройних сил України)

УДК 341.34

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.42>

СТАНДАРТ ДОВЕДЕННЯ ВИНИ ОБВИНУВАЧЕНОГО У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ

У статті проаналізовано стандарт доведення винуватості у Міжнародному кримінальному суді. Звертається увага, що у кожній наступній стадії провадження (аж до засудження особи) у МКС стандарт доказування є вищим, ніж у попередній, й усі попередні стадії виконують функцію «фільтру». Підкреслюється, що найнижчим у МКС є стандарт доказування, застосовний для цілей провадження за статтею 15 Римського статуту (повноваження Прокурора розпочати розслідування *proprio motu*), що полягає в наявності «розумної підстави для провадження». У МКС цей стандарт полягає у запобіганні проведенню Судом «необґрунтованих, легковажних або політично вмотивованих розслідувань, які можуть негативно вплинути на його довіру».

Акцентовано, що на стадії затвердження обвинувачення, згідно ст. 61(5) Статуту МКС, прокурор повинен підтримувати кожен пункт обвинувачення доказами, які є достатніми для встановлення істотних підстав вважати, що дана особа вчинила злочин, в якому її обвинувачують. МКС виходить з того, що Палата досудового (попереднього) має визначити, чи є вагомі підстави вважати, що особа, яка переслідується, вчинила інкриміновані їй злочини. Поріг для підтвердження обвинувачень («істотні підстави», стаття 61 (7) Статуту) нижчий, ніж для засудження («поза розумним сумнівом», стаття 66 (3) Статуту) і може бути задоволений до закінчення слідства.

Зауважується, що стандарт «поза розумним сумнівом» є найвищим стандартом доказування у МКС. Відповідно до практики МКС, «стандарт обґрунтованого сумніву не може складатися з уявного чи несерйозного сумніву, а ймовірність того, що недоступні докази можуть включати виправдовувальну інформацію, «є надто гіпотетичною, щоб кваліфікувати її як розумний сумнів».

Ключові слова: стандарт, доведення вини, презумпція невинуватості, докази, Міжнародний кримінальний суд, Римський статут, принцип, міжнародне право.

Mamedov G. A. The standard of proof of the accused's guilt in the International Criminal Court

The article analyzes the standard of proof of guilt in the International Criminal Court. It is noted that at each subsequent stage of the proceedings (up to the conviction of a person) in the ICC the standard of proof is higher than in the previous one, and all previous stages perform the function of a "filter". It is emphasized that the lowest standard of proof in the ICC is the standard of proof applicable for the purposes of proceedings under Article 15 of the Rome Statute (the Prosecutor's authority to initiate an investigation *proprio motu*), which consists in the presence of "reasonable

grounds for the proceedings". In the ICC, this standard consists in preventing the Court from conducting "unfounded, frivolous or politically motivated investigations that may negatively affect its credibility".

It is emphasized that at the stage of confirmation of the indictment, according to article 61(5) of the ICC Statute, the Prosecutor must support each charge with evidence sufficient to establish substantial grounds for believing that the person in question committed the crime with which he is charged. The ICC proceeds from the fact that the Pre-Trial Chamber must determine whether there are substantial grounds for believing that the person being prosecuted committed the crimes with which he is charged. The threshold for confirmation of charges («substantial grounds», article 61(7) of the Statute) is lower than for conviction («beyond reasonable doubt», article 66(3) of the Statute) and can be met before the conclusion of the investigation. It is noted that the «beyond reasonable doubt» standard is the highest standard of proof in the ICC. According to the jurisprudence of the ICC, «the standard of reasonable doubt cannot consist of imaginary or frivolous doubt, and the possibility that unavailable evidence may include exculpatory information «is too hypothetical to qualify as a reasonable doubt».

Key words: *standard, proof of guilt, presumption of innocence, evidence, International Criminal Court, Rome Statute, principle, international law.*

Вступ. У міжнародному праві прав людини питання стандартів доказування в кримінальному провадженні є досить проблемними. Зокрема відсутні відповідні стандарти у практиці Європейського суду з прав людини та Комітету ООН з прав людини.

Однак, у міжнародно-правовій доктрині традиційно підкреслюється, що якщо «з достовірних доказів можна зробити два розумних висновки, одне про вину, а інше про невинуватість, останнє має бути взято». Міжнародний військовий трибунал у Нюрнберзі застосував стандарт розумного сумніву, прямо заявивши у своєму рішенні, що Шахт і фон Папен повинні бути виправдані через невиконання цього тягаря доведення [1, с. 1643].

У МКС стандарт доведення вини передбачений у ст. 66(3) Римського статуту, відповідно до якого, Судова палата, повинна для засудження обвинуваченого, переконатися у тому, що він винуватий і це не підлягає «розумним сумнівам».

Стан опрацювання проблематики. У теорії міжнародного права окремі питання тягаря доведення вини та презумпції невинуватості досліджували ряд науковців, серед яких варто згадати праці К. Амбоса, С.С. Андрейченко, М.В. Буроменського, А. Касеззе, О.В. Сенаторової, О. Тріфтерера, У. Шабаса та ін. У даній статті, на підставі вивчення практики судових та апеляційної палати Міжнародного кримінального суду, надано детальний аналіз особливостей тягаря доведення вини у Міжнародному кримінальному суді.

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження стандарту доведення вини обвинуваченого у теорії та практиці діяльності Міжнародного кримінального суду. Завданнями цього дослідження є: дослідження нормативного змісту стандарту доведення вини; з'ясування особливостей стандартів доказування та окремих стадіях провадження; визначення змісту стандарту «поза розумним сумнівом» як найвищого стандарту доказування.

Результати дослідження. Стаття 66 (3) Статуту МКС встановлює стандарт доказування [2, п. 3]. Для того, щоб було прийняте рішення про визнання обвинуваченого винуватим, Судова палата має бути переконана у його винуватості поза розумним сумнівом. Стандарт поза розумним сумнівом має застосовуватися до будь-яких фактів, необхідних для постановлення обвинувального вироку, а саме до тих, що становлять елементи злочинів або видів відповідальності, які інкримінуються. Для цього Палата повинна провести цілісну оцінку та зважити всі докази, взяті разом, стосовно фактів, про які йде мова [3, п. 227].

У кожній наступній стадії провадження (аж до засудження особи) у МКС стандарт доказування є вищим, ніж у попередній, й усі попередні стадії виконують функцію «фільтру». Вважається, що найнижчим є стандарт доказування, застосовний для цілей провадження за статтею 15 Римського статуту (повноваження Прокурора розпочати розслідування *proprio motu*), що полягає

в наявності «розумної підстави для провадження». Хоча Статут не розкриває точного значення стандарту, у МКС цей стандарт витлумачено як «розумне обґрунтування переконання, що злочин, який підпадає під юрисдикцію Суду, був або вчиняється»; має «тлумачитися та застосовуватися проти основної мети процедури, передбаченої статтею 15(4), яка полягає у запобіганні проведенню Судом необґрунтованих, легковажних або політично вмотивованих розслідувань, які можуть негативно вплинути на його довіру» [4, п. 31].

При затвердженні обвинувачення до початку судового розгляду, відповідно до ст. 61(5) Статуту МКС, прокурор повинен підтримувати кожен пункт обвинувачення доказами, які є достатніми для встановлення істотних підстав вважати, що дана особа вчинила злочин, в якому її обвинувачують. Згідно ст. 61(7) Статуту МКС, Палата досудового провадження «за підсумками слухання визначає, чи наявні достатні докази для встановлення істотних підстав вважати, що ця особа вчинила кожний зі злочинів, в яких її обвинувачують». А тому, МКС виходить з того, що Палата досудового (попереднього) просто має визначити, чи є вагомі підстави вважати, що особа, яка переслідується, вчинила інкриміновані їй злочини». Іншими словами, сприяючи кінцевій меті встановлення істини, Палата досудового (попереднього) провадження виконує функцію фільтру, відбираючи лише ті справи, щодо яких було надано «достатньо доказів для встановлення істотних підстав вважати, що особа вчинила кожен зі злочинів, які їй звинувачують» [5, п. 94]. Поріг для підтвердження обвинувачень («істотні підстави», стаття 61 (7) Статуту) нижчий, ніж для засудження («поза розумним сумнівом», стаття 66 (3) Статуту) і може бути задоволений до закінчення слідства [6, п. 56].

Стандарт «поза розумним сумнівом» є найвищим стандартом доказування [7, с. 342; 8, с. 477]. Досліджуючи, що слід розуміти під «розумними сумнівами, Судова палата у справі Д. Онгвена, підкреслила, що «розумні сумніви повинні бути обґрунтовані розумом. Стандарт обґрунтованого сумніву не може складатися з уявного чи несерйозного сумніву – він повинен мати раціональний зв'язок із доказами, відсутністю доказів або невідповідністю доказів», а ймовірність того, що недоступні докази можуть включати виправдовувальну інформацію, «є надто гіпотетичною, щоб кваліфікувати її як розумний сумнів». Прийняття такої позиції схоже на вимогу доказів поза будь-яким сумнівом, тоді як натомість вимагається доказ поза розумним сумнівом [3, п. 228–229].

Схожої думки дійшла Судова палата МКС у справі Бемба Гомбо, у якій підкреслила, що «стандарт розумного сумніву в кримінальному праві не може полягати в уявному або легковажному сумніві, заснованому на співчутті або упередженні. Він повинен ґрунтуватися на логіці та здоровому глузді та мати раціональний зв'язок із доказами, відсутністю доказів або суперечностями в доказах» [9, п. 187].

Оцінюючи докази, Судова Палата повинна проводити «цілісну оцінку та зважування всіх доказів, узятих разом, стосовно даного факту». Коли палата приходить до висновку, що на підставі доказів можна зробити лише один обґрунтований висновок із фактів *sub judice*, це означає, що вони були встановлені поза розумним сумнівом [9, п. 188]. Стандарт «обґрунтованих сумнівів» не залишає місця для уявних сумнівів або спекулятивних зауважень щодо вини чи невинуватості обвинуваченого, які не можуть бути розумно виведені з доказів [10, п. 36].

Слід звернути увагу, що за практикою МКС, стандарт доказування «поза розумним сумнівом» має бути застосований не до «кожного факту у вирoku першої інстанції», а «тільки до фактів, які становлять елементи злочину та форми відповідальності обвинуваченого за обвинуваченням». Відповідно до цих принципів, усі фактичні висновки, тією мірою, якою вони лежать в основі правових висновків Палати у вирoku, мають бути встановлені поза розумним сумнівом [11, п. 44]. Судова палата у справі Ж. Катанги наголосила, що твердження, на її думку, не було доведено поза розумним сумнівом, але це не обов'язково означає, що Палата ставить під сумнів саме існування стверджуваного факту. Це просто означає, що вона вважає, що немає достатніх надійних доказів для визначення правдивості стверджуваного факту в світлі стандарту доказування. Відповідно, визнання обвинуваченого «невинуватим не обов'язково означає, що Палата визнає його виправданим». Таке рішення

лише демонструє, що докази, надані на підтримку вини обвинуваченого, не задовольнили палату «поза розумним сумнівом» [12, п. 70]. Ідентичного висновку, дійшла Судова палата [13, п. 36] та підтвердила Апеляційна палата у справі М. Чуї [14, п. 124].

У справі Ж. Катанги, Судова палата МКС підкреслила, що не тільки факт вчинення інкримінованого злочину мають бути доведені поза розумним сумнівом, а й обтяжуючі обставини. Тому «для засудження або як обставини, що обтяжують покарання, можуть бути враховані лише ті факти, які доведені поза розумним сумнівом» [15, п. 34]. Судова палата у справі Б. Нтаганда акцентувала, що обтяжуючі обставини не є факторами, які розглядаються як частина оцінки тяжкості, але враховуються окремо. Перелік обтяжуючих обставин у Правилі 145(2)(b) Регламенту не є вичерпним, скоріше, як зазначено в Правилі 145(1)(b)(vi), обставини, відмінні від тих, що прямо зазначені в Правилі 145(2) (b) (i) – (v) ППД МКС можуть бути розглянуті, якщо вони подібні до них за своєю природою. Правило 145(2)(b)(vi) ППД не встановлює нижнього порогу серйозності. Проте, у будь-якому разі, обставини, що обтяжують покарання, мають стосуватися злочинів, які інкриміновані особі [16].

Цікавою була окрема думка судді А. Ушацької у якій суддя звернула увагу, що «стандарт доказування «поза розумним сумнівом» означає, що «засудження не має відбуватися, якщо всі обґрунтовані гіпотези, засновані на наданих доказах, не вказують на винуватість». Цей стандарт застосовується не лише до остаточного питання про винуватість, але й до стадії встановлення фактів, зокрема до фактів, необхідних для встановлення елементів складу злочинів, які обвинувачуються. Згідно з усталеною юриспруденцією всіх інших міжнародних трибуналів, серед іншого, усі факти, суттєві для обвинувачення, мають бути доведені поза розумним сумнівом». Тому, як зазначає суддя А. Ушацька, «Прокурор має довести перед Судом, що обвинувачений є винним за стандартом поза розумним сумнівом. Логічним наслідком цього обов'язку є те, що саме прокурор повинен надати достатні докази, що підкріплюють її справу, які, на її переконання, матимуть шанс успішно довести вину обвинуваченого» [17, п. 27].

Апеляційна палата МКС оцінюючи застосування стандарту «поза розумним сумнівом» звернула увагу, що «не кожна частина непрямих доказів повинна бути доведена поза розумним сумнівом». Як раніше встановила Апеляційна палата, «потрібно проводити чітке розмежування між фактами, що становлять елементи злочину та виду відповідальності, і будь-яким іншим набором фактів, представлених різними видами доказів»; лише перші мають бути встановлені «поза розумним сумнівом». Якщо фактичний висновок ґрунтується на висновку, зробленому на основі непрямих доказів, такий висновок встановлюється поза розумним сумнівом лише в тому випадку, якщо це був єдиний розумний висновок, який можна було зробити на основі доказів. Дійсно встановлено, що недостатньо, щоб висновок, зроблений Судовою палатою, був просто розумним висновком, отриманим на основі цих доказів; висновок про винуватість обвинуваченого має бути єдино обґрунтованим. Якщо на підставі доказів можна зробити інший висновок, який узгоджується з невинуватістю обвинуваченого, він або вона повинні бути виправдані [18, п. 868].

Інший аспект, який постав у практиці МКС стосувався того, чи потрібно для засудження обвинуваченого доводити «поза розумним сумнівом» завдану шкоду. Судова палата у справі Б. Нтаганда розглядаючи це питання у контексті воєнного злочину, дійшла висновку, що відсутність висновків щодо можливої шкоди в рішенні про засудження та про застосування покарання пояснюється характером злочину. Як визначено в рішенні про засудження, згідно з попередньою судовою практикою, воєнний злочин у вигляді нападу на об'єкти, що охороняються, згідно зі статтею 8(2)(e)(iv) Статуту є злочином, пов'язаним із поведінкою, а не злочином, який вважається вчиненим після настання наслідків. Злочин вчинено, і особа може бути притягнута до відповідальності, протягом часу доки напад ще здійснюється на об'єкт, що охороняється. Відповідно, Прокурору не потрібно було доводити, а Палата не була зобов'язана визначати поза розумним сумнівом для цілей засудження чи вироку щодо того, чи була справді заподіяна будь-яка шкода внаслідок злочину. У цьому контексті Палаті не забороняється робити висновки на окремій стадії провадження з відшкодування шкоди, якщо фактичне заподіяння шкоди доведено відповідно до застосовного стандарту доказу балансу ймовірностей [19, п. 226].

Варто наголосити, що ст. 74 (3) Статуту МКС не вимагає одностайного прийняття рішення. Для ухвалення рішення достатніми є голоси більшості суддів. Тому, для встановлення вини «поза розумним сумнівом» більшість суддів повинна прийти висновку, що обвинувачений є винуватий. Цікаво, що Римський статут не зобов'язує Судову палату тлумачити будь-які сумніви на користь обвинуваченого. Не має такого положення і у практиці діяльності МКС. Тому, як підкреслюється у міжнародно-правовій доктрині, судді вправі встановлювати винуватість обвинуваченого за висновками, які ґрунтуються на «суперечливій оцінці доказів, досліджених при розгляді справи по суті» [20, с. 98].

Висновки. На кожній стадії провадження (до засудження особи) у МКС є свої стандарт доказування, при чому у кожній наступній стадії він є вищим, ніж у попередній. Вважається, що найнижчим є стандарт доказування, застосовний для цілей провадження за статтею 15 Римського статуту (повноваження Прокурора розпочати розслідування *proprio motu*), що полягає в наявності «розумної підстави для провадження». У МКС цей стандарт витлумачено як «розумне обґрунтування переконання, що злочин, який підпадає під юрисдикцію Суду, був вчинений або вчиняється».

Під час стадії затвердження обвинувачення, відповідно до ст. 61(5) Статуту МКС, «прокурор повинен підтримувати кожен пункт обвинувачення доказами, що є достатніми для встановлення істотних підстав вважати, що ця особа вчинила злочин, в якому її обвинувачують». Згідно ст. 61(7) Статуту МКС, Палата досудового провадження «за підсумками слухання визначає, чи наявні достатні докази для встановлення істотних підстав вважати, що ця особа вчинила кожний зі злочинів, в яких її обвинувачують». Поріг для підтвердження обвинувачень («істотні підстави», стаття 61 (7) Статуту) нижчий, ніж для засудження («поза розумним сумнівом», стаття 66 (3) Статуту) і може бути задоволений до закінчення слідства.

Стандарт «поза розумним сумнівом» є найвищим стандартом доказування. Однак стандарт «поза розумним сумнівом» має бути застосований не до кожного факту, а «тільки до фактів, які становлять елементи злочину та форми відповідальності обвинуваченого. Апеляційна палата МКС підкреслила, що слід проводити чітке розмежування між фактами, що становлять елементи злочину та виду відповідальності, і будь-яким іншим набором фактів, представлених різними видами доказів»; лише перші мають бути встановлені «поза розумним сумнівом». Якщо фактичний висновок ґрунтується на висновку, зробленому на основі непрямих доказів, такий висновок встановлюється поза розумним сумнівом лише в тому випадку, якщо це був єдиний розумний висновок, який можна було зробити на основі доказів.

Список використаних джерел:

1. The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary / Otto Triffterer and Kai Ambos (eds.), Third Edition, C.H. Beck/Hart/Nomos, München/Oxford/Baden-Baden, 2016. 2352 p.
2. Situation in the Democratic Republic of the Congo. ICC. Case No.: ICC-01/04-440. OPCD appeal brief on the "Decision on the Requests of the OPCD on the Production of Relevant Supporting Documentation Pursuant to Regulation 86(2)(e) of the Regulations of the Court and on the Disclosure of Exculpatory Materials by the Prosecutor", 4 February 2008. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-440>
3. Prosecutor v. Dominic Ongwen. ICC. Case No. ICC-02/04-01/15. Trial Judgment, 04 February 2021. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/04-01/15-1762-red>
4. Situation in the Islamic Republic of Afghanistan. ICC. Case No.: ICC-02/17-33. Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorisation of an Investigation into the Situation in the Islamic Republic of Afghanistan, 12 April 2019. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-02/17-33>
5. Prosecutor v J. Gombo. ICC. Case No. ICC-01/05-01708. Fourth Decision on Victims' Participation, 12 December 2008. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2008_07861.PDF
6. Situation in the Democratic Republic of the Congo. Prosecutor v Dyilo. Case No. ICC-01/04-01/06. Judgment on the Prosecutor's appeal against the decision of Pre-Trial Cham-

ber I entitled "Decision Establishing General Principles Governing Applications to Restrict Disclosure pursuant to Rule 81 (2) and (4) of the Rules of Procedure and Evidence", 13 October 2006. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-01/06-568>

7. Stahn C. *The Law and Practice of the International Criminal Court*, 2015. Oxford: OUP. 840 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780198705161.001.0001>

8. Defense Perspectives on International Criminal Justice / Editor: Collen Rohan, Gentian Zyberi. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 626 p. URL: <https://doi.org/10.1017/9781316091623>

9. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcisse Arido. ICC. Case No. ICC-01/05-01/13. Public Redacted Version of Judgment pursuant to Article 74 of the Statute, 19 October 2016. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/05-01/13-1989-red>

10. Prosecutor v. Ngudjolo Chui. ICC. Case No. ICC-01/04-02. Joint Dissenting Opinion of Judge Ekaterina Trendafilova and Judge Cuno Tarfusser (Annex A to the Appeal Chamber Judgment), 27 February 2015. URL: <http://www.legal-tools.org/doc/45f67c/pdf/>

11. *Prosecutor v. Bosco Ntaganda*. ICC. Case No. ICC-01/04-02/06. Judgment, 08 July 2019. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-02/06-2359>

12. Prosecutor v. Germain Katanga. ICC. Case No.: ICC-01/04-01/07. Judgment pursuant to article 74 of the Statute, 07 March 2014. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-01/07-3436-teng>

13. Prosecutor v. Mathieu Ngudjolo Chui. ICC. Case No: ICC-01/04-02. Judgment pursuant to article 74 of the Statute, 18 December 2012. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-02/12-3-teng>

14. Prosecutor v. Mathieu Ngudjolo Chui. ICC. Case No: ICC-01/04-02. Judgment on the Prosecutor's appeal against the decision of Trial Chamber II entitled «Judgment pursuant to article 74 of the Statute», 07 April 2015,. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-02/12-271-corr>

15. Prosecutor v. Germain Katanga. ICC. Case No.: ICC-01/04-01/07. Decision on Sentence pursuant to article 76 of the Statute, 23 May 2014, para.34. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-01/07-3484-teng-0>

16. Prosecutor v. Bosco Ntaganda. ICC. Case No.: ICC-01/04-02/06. Sentencing judgment, 07 November 2019. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-02/06-2442>

17. Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo. ICC. Case No.: ICC-01/04-01/06. Dissenting opinion of Judge Anita Ušacka (Appeal Judgment), 01 December 2014. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/df4480/pdf>

18. Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Aimé Kilolo Musamba, Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Fidèle Babala Wandu and Narcisse Arido. ICC. Case No.: ICC-01/05-01/13. Public Redacted Judgment on the appeals of Mr Jean-Pierre Bemba Gombo, Mr Aimé Kilolo Musamba, Mr Jean-Jacques Mangenda Kabongo, Mr Fidèle Babala Wandu and Mr Narcisse Arido against the decision of Trial Chamber VII entitled «Judgment pursuant to Article 74 of the Statute», 08 March 2018. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/05-01/13-2275-red>

19. Prosecutor v. Bosco Ntaganda. Case No.: ICC-01/04-02/06, Public Redacted Version of Addendum to the Reparations Order of 8 March 2021, 14 July 2023. URL: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/04-02/06-2858-red>

20. Zappalà S. *Human rights in international criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 312 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 03.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

